

Tanuló város, tanuló régió: Sátoraljaújhely kistérségének bemutatása

A Tanuló régiók Magyarországon című kutatás keretén belül a Sátoraljaújhely kistérségének vizsgálatára vállalkoztunk.¹ Esettanulmányunkban a sátoraljaújhelyi kistérséget négy különböző tanulási dimenzió mentén ismertetjük: formális, nem formális, kulturális és közösségi tanulás szempontjából. A tanulmány alapját a dokumentumelemzés során nyert adatok, a 2011-es népszámlálási adatok, illetve az intézményigazgatókkal felvett interjúk adják. Sátoraljaújhely általános bemutatása után a várost a kistérségi szerepköreiből közelítettük meg. A formális oktatás kistérségi helyzetét a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) adatbázisból származó adatokkal és ábrákkal támasztottuk alá, a nem formális, a kulturális és a közösségi tanulás kapcsán pedig interjúkat készítettünk a kulturális élet kistérségi szervezőivel (a Kossuth Lajos Művelődési Központ munkatársával és a Rongykutya Könyvesbolt tulajdonosával). Résztvevő megfigyelők voltunk több kulturális rendezvényen Sátoraljaújhelyen és környékén: a Csevegő Nyelvtudió angol nyelvű kurzusán, a Magyar Nyelv Múzeumának foglalkozásán, a könyvesbolt papírszínházi előadásán, a Zemplén Nemzetközi Népráncfesztiválon, a Város napján és a károlyfalvai és hercegfalvai falunapokon.

Sátoraljaújhely és kistérsége

Sátoraljaújhely Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található település. Sátoraljaújhely mellett a kistérségben egy városi rangú település található még, Pálháza, emellett tizenhét falu alkotja a kistérséget.² 2011-es népszámláláskor a kistérség lakónépessége 23 058 fő volt. A legnagyobb lélekszámmal bíró település Sátoraljaújhely 15 783 fővel, de 2001-hez képest itt is 2499 fővel csökkent a lakosság száma. Pálháza lakossága mindössze 1.061 fő. A kistérségbe tartozó többi település közül mindössze három haladja meg csupán az 500 fős lélekszámot, ezek Hollóháza, Kovácsvágás és Mikóháza települései.

¹ A kutatásról részletesen ld. Kozma Tamás és munkatársai: *Tanuló régiók Magyarországon – Az elmélet-től a valóságig*. CHERD, Debrecen, 2015.

² Alsóregmec, Bózsza, Felsőregmec, Filkeháza, Füzér, Füzérkajata, Füzérkomlós, Füzéradvány, Hollóháza, Kishuta, Kovácsvágás, Mikóháza, Nagyhuta, Nyíri, Pusztafalu, Vágáshuta, Vilyvitány

► *Educatio* 2016/2. Rábai Dávid – Tóth Dorina Anna: *Tanuló város, tanuló régió: Sátoraljaújhely kistérségének bemutatása*, 278–283. pp.

Sátoraljújhely kiemelkedően részt vesz a kistérségi terület fejlesztésében, különösképpen a különböző programok, fejlesztési tervek, pályázatok tervezésében és annak megvalósításában. A város kistérségi szinten fontos funkciókat tölt be, hiszen részint turisztikai központként működik, részint pedig kiemelkedő a gazdasági-szolgáltatási szerepköre. Itt található az egyéni vállalkozások, a regisztrált társas vállalkozások többsége. Sátoraljújhely a fő egészségügyi és szociális ellátó a kistérségben, továbbá a kultúra és a közművelődés területén is élen jár a város. Emellett a középfokú oktatás nagymértékű koncentrációja a jellemző kistérségi szinten.

Kiemelkedő a város idegenforgalmi és kulturális szerepe is, Sátoraljújhelyen és környékén összesen 16 regionális turisztikai egység van, mint a Panoráma-utak, Középkori templomok, Vár-hegy, Arborétum, Naturpark. Ezen kívül összesen 41 helyszín biztosítja a kulturális és turisztikai programokat, mint például a Magyar Nyelv Múzeuma, Tavasz-i Várkapu Tárogató, Udvari Bolondok Napja, Pünkösdi Multság, Füzéri Várnapok, Károlyi-kastély, Porcelánmúzeum, Kazinczy Ferenc Múzeum. Három nemzetközi érdeklődésnek is helyt adó rendezvény zajlik a kistérségben, ezek a Zempléni Fesztivál, Zempléni Nemzetközi Néptánc Fesztivál, vagy a Nemzetközi Cigánytánc Fesztivál.³

Formális oktatás Sátoraljújhelyen

Sátoraljújhelyen összesen nyolc általános iskola és négy középiskola található, felsőoktatási intézmény a szomszédos Sárospatakon van. A városban a 2010/2011-es tanévben az általános iskolások száma összesen 1362 fő volt. Ez a szám 2001-hez képest 611 fővel kevesebbet mutat. A 2011-es évben összesen 2002 fő tanult Sátoraljújhely középiskoláiban, ami 113 fővel több, mint 2001-ben. A gimnáziumokban tanulók létszáma 16 fővel, a szakközépiskolában tanulók pedig 87 fővel emelkedett 2001-hez képest. Az országos átlaghoz képest demográfiai okokból kifolyólag a térség régióiban magasabb a tanulók létszáma és az intézmények létszáma, amelynek a tanuló régióra gyakorolt hatásai azonban kevésbé kimutathatóak.⁴

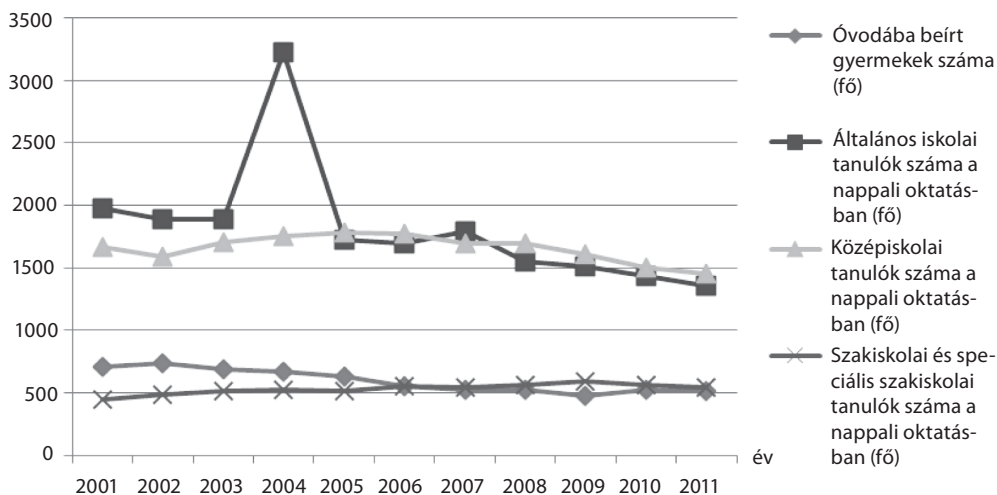
A közoktatásban résztvevők létszáma 2001 óta összességében csökkenő tendenciát mutat. A szakiskolákban résztvevők létszáma nagyon minimálisan emelkedett 2001 és 2011 között.⁵

³ Sátoraljújhely város honlapja. (http://www.satoraljajuhely.hu/varos2/files/letoltesek/onkormanyzat/kozerdeku/Onk_kozzeteteli/integr_varosf_strat.pdf. Letöltés: 2015. 11. 02.)

⁴ Engler Ágnes, Bocsi Veronika, Dusa Ágnes, Kardos Katalin, Németh Nóra Veronika. In Kozma Tamás és munkatársai: Tanuló régiók Magyarországon – Az elméletlől a valóságig. CHERD, Debrecen 2015. 75-107.

⁵ A 2004. évben az általános iskolai tanulók számában tapasztalható nagy kiugrás a 2004. évi CVII törvénynek köszönhető, amely alapján létrehozták a többcélú kistérségi társulást: (<http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a0400107.TV>. Letöltés: 2015. 12. 10.)

1. ábra: Köznevelési adatok Sátoraljaújhelyen, 2001–2011

Forrás: KSH- Tájékoztatói adatbázis⁶

A városban található az V. István Katolikus Szakközépiskola és Gimnázium, amely az Árpád-házi Szent Margit Általános Iskolával működik együtt. A város másik nagy intézménye a Trefort Ágoston Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet.

Kulturális tanulás

Kutatásunk során kulturális tanulásnak az informális tanulásokat azt a részét neveztük, amelyet más statisztikák személyes, ismét mások pedig szabad idő tanulásnak hívnak.⁷ Sátoraljaújhely kistérségében több intézmény is ezt a tanulási célt szolgálja, közülük is kimagasló eredményeket produkál a *Magyar Nyelv Múzeuma*. A múzeum Széchalomban található, Kazinczy Ferenc egykori gyümölcsöskertjének helyén. A múzeum 2008-tól látogatható, folyton frissülő tárlatokkal és interaktív múzeumpedagógiai programokkal várja az érdeklődőket. A múzeum gyakori látogatói a sátoraljaújhelyi óvodások és iskolások. A működésüket környékbeli civilszervezetek és magánszemélyek is támogatják. Átlépve a kistérség határait, a múzeum lehetőséget ad bizonyos csoportoknak a múzeum látogatására azzal, hogy finanszírozza a csoport utaztatását a Széchalom és Budapest közötti vonalakon. Múzeumpedagógiai foglalkozásokat a 6-18 éves korosztályoknak kínálnak. 2014. augusztus 1-től 2015. július 31-ig a Magyar Állam és az Európai Unió is támogatta a négyalkalmas témahetek lebonyolítását, melynek egyik alappillére a nyelvi-irodalmi nemzeti hagyományok megismertetése, másik alappillére az anyanyelvi ismeretterjesztés volt. A programokon a károlyfalvai óvodások, 8 sátoraljaújhelyi általa-

⁶ Sátoraljaújhely város honlapja. (http://www.satoraljaújhely.hu/varos2/files/letoltesek/onkormanyzat/kozerdeku/Onk_kozzeteteli/integr_varosf_strat.pdf. Letöltés: 2015. 12. 12.)

⁷ Juhász Erika, Herczegh Judit, Kenyeres Attila Zoltán, Kovács Klára, Szabó József, Szűcs Tímea: Kulturális tanulás. In: Tanuló régiók Magyarországon – Az elmélettől a valóságig. CHERD, Debrecen, 2015. 144-170.

nos iskola és 3 középiskola (a múzeum oktatási-nevelési partnerintézményeinek) diákjai szerepeltek. A 10 hónapig tartó programokon összesen 495 gyermek vett részt. 2015 szeptemberében a Múzeumok Őszi Fesztivál hivatalos nyitóeseményén Hoppál Pál, a kultúráért felelős államtitkár Múzeumpedagógiai Nívódíjjal tüntette ki az intézményt a folytonos módszertani újításaikért többek között.⁸

A tanulási formákat teljesen különválasztani lehetetlen, a város intézményei és a civil kezdeményezések egymással összefüggnek, gyakran hálózatokat alkotnak egymással. A *Magyashégyi Sportcentrum Zemplén kalandparkot* is nehéz volt besorolni, ám úgy gondoltuk, hogy a kulturális tanulás a leginkább jellemző formája az itt zajló folyamatoknak. Azon túl, hogy turisztikai látványossággá nőtte ki magát a kalandpark, munkahelyteremtő és megtartó funkciókkal is bír. A folyamatos növekedés és terjeszkedés pedig rendszerint új szakértelmet és több munkaerőt igényel, így az önkormányzat a munkaügyi központtal karöltve ad lehetőséget arra, hogy munkanélküliek bizonyos tanfolyamokon térítésmentesen részt vehessenek, s elhelyezkedhessenek a kalandparknál. A sportlehetőségek mellett említhetjük a médiát is: a városnak saját televíziója van, s 1996-tól rendszeresen műsorokat és helyi jelentőségű híreket sugároz. A *Zemplén televízió* adása elérhető a Hegyköz, Bodrogeköz, Hegyalja és Kelet-Szlovákia és Kárpátalja magyarlakta településein mintegy ötven kilométeres távolságban. A televízió az egyetlen elektronikus média a kistérségben. A helyi társadalom, a demokrácia és a nyilvánosság egyik fő fórumává nőtte ki magát, a nap 24 órájában sugároz híreket a kistérségi települések életéről, a lakosságot érintő problémákról, rendezvényekről, ünnepekről tudósítanak – kiemelt figyelmet szentelve a kistérségben élő nemzetiségek ügyeire is. A televízió szlovák nemzetiségi híreket és nekik szóló műsorokat is sugároz.⁹

A város központjában található a *Kossuth Lajos Művelődési Központ*, számos kulturális eseménynek és programnak ad otthont (mai formájában) 1950-től. Évente megrendezik a színházi fesztivált és a Latabár Mozi is az épületben található. A művelődési ház mellett van a Latabár Kávéház, mely vendégül látja a színházba érkezőket a felvonások között, előtt és után, s számos zenei és kulturális eseményt szervez maga a kávézó is. Az önkormányzati fenntartású művelődési központ évente nemzetközi, rangos programokat szervez a város sétálóutcájára, a rendezvénytérre, ilyen például többek között a Nemzetközi Néptáncfesztivál, a Mazsorett Fesztivál, a Város Hete rendezvénysorozat. A művelődési központ fenntartása alatt több művészeti csoport működik: énekkarok, különböző műfajú táncsoportok és egy nyugdíjas klub.

A kulturális rendezvények azonban a kistérség minden településén szerveződnek: nemzetközi hal-és vadétel főző verseny és a kulturális találkozó és kiállítása Széphalomban, szüreti felvonulás Tolcsván, hagyományörzők napja Rudabányácskán, nyitott pincék Hercegkúton és Károlyfalván. Azokon a településeken, amelyek a kistérséghez tartoznak, s valamilyen nemzetiségek (svábok és ruszinok főként) lakják (vagy részben lakják), szokás szerint tartják hagyományaikat.¹⁰ A szlovák nemzetiség mellett meghatározó a

⁸ A Magyar Nyelv Múzeumának honlapja. (<http://www.nyelvmuzeum.hu/index.php/hu/>, Letöltés: 2015. 11. 25.)

⁹ Zemplén televízió honlapja. (<http://www.zemplentv.hu>, Letöltés: 2015. 11. 20.)

¹⁰ Kossuth Lajos Művelődési Központ honlapja. (<http://www.klmk.hu>, Letöltés: 2015. 11. 20.)

német nemzetiségek jelenléte a kistérségben. 2013-tól a megalakult német nemzetiségi önkormányzat bekapcsolódott az önkormányzati feladatok munkájába.¹¹

Közösségi tanulás

Egymástól szinte elválaszthatatlan hálózatok alakulnak ki a város intézményei között, melyek folyamatos kölcsönhatásban vannak egymással. Ilyen hálózat alakult Sátoraljaújhelyben is a Városi Könyvtár, a Művelődési Ház és az újdonságnak számító Rongykutya könyvesbolt között. A könyvesbolt a Csimota Könyvkiadó programjához kapcsolódva nyitott meg 2015 szeptemberében, így egy rendkívül progresszív kiadóhoz csatlakozott. A könyvkiadó saját illusztrátorokkal, szerzőkkel dolgozik, s minden általuk kiadott könyv felett kezességet vállalnak – ezek a könyvek érhetőek el elsősorban a Rongykutyában. A kiadó hatalmas segítséget nyújtott a Rongykutyának: saját katalógusából építkezik a könyvesbolt. A katalógusukban korcsoportokra bontva böngészhetjük a legfrissebb könyveket. A Rongykutyába belépve is elkülönülnek a könyvek: külön oszlopokat alkotnak a más-más korcsoportoknak szánt művek. Ez megkönnyíti a vásárlók feladatait, s van, aki már nagyon rutinosan fordul a „kor-oszlopok” könyveihez. Az elrendezés és az elhelyezés is megtanít arra, hogy mit olvasson a szülő a 3 éves gyermekének, vagy milyen olvasmányt ajánljon a pedagógus a kiskamaszoknak. A könyvesboltban rendszeresen papírszínházi előadást tekinthetünk meg, nagy érdeklődésnek örvend az üzlet és kávézó, teázó funkciója miatt is vonzó minden korosztálynak. A fejlődést és a tulajdonos haladó gondolkodását jelzi számos terve, ilyen például egy olvasó felnőtt közösség létrehozása, akik könyvklubot alapítva hetente összeülhetnek a Rongykutyában, s megbeszélhetik tapasztalataikat egy-egy könyvről. A Rongykutya tulajdonosa külön kiemelte, hogy szeretne pedagógusoknak bemutatókat tartani és előadásokat szervezni, s egy olyan fórumot létrehozni ezek által, ami rávilágít arra, hogy új kötelező olvasmányokat is bátran alkalmazzanak az iskolákban. A könyvesbolt profiljához tartozik továbbá az egyénre szabott könyvajánlás. A művelődési házban is többször láthatta már Sátoraljaújhely lakossága a Rongykutya által bemutatott papírszínházat. A Sátoraljaújhelyi Városi Könyvtárban rendezett író-olvasó találkozók egyik főszervezője és főszereplője is a könyvesbolt volt.

Ahogy már említettük, a művelődési központ több művészeti csoportot működtet. A közösségi tanulás színtere is egy-egy ilyen közösség. A nyugdíjasklub bemutatásával szeretnénk reprezentálni a csoportok működését, közösségi tanulási funkcióit és feladatait a kistérségben. A sátoraljaújhelyi nyugdíjas klub 1995. július 4-én alakult 13 fővel. 2008 óta Károlyfalvi István a klub vezetője, a jelenlegi létszám 38 fő. A klubtagok sátoraljaújhelyi nyugdíjasok. Kéthetente találkoznak egymással, a művelődési központ erre a célra fenntartott külön termében. Az összejöveteleken népdalokat, nótákat tanulnak és énekelnek, kirándulásokat szerveznek és fürdőket látogatnak a környéken együtt és igyekeznek mindenben egymás segítségére lenni.¹²

¹¹ Sátoraljaújhely honlapja. (http://www.satoraljaujhely.hu/varos2/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=tag&tag=%C3%96nkorm%C3%A1nyzati%20%C3%81l%20%C3%A1nos%20K%C3%B6zz%C3%A9s%C3%A9rt%20Lista&task=tag&Itemid=386 Letöltés: 2015. 11. 22.)

¹² Interjú a KLMK dolgozójával.

Nem formális tanulás

A nem formális tanulás alatt értünk olyan tanulási központokat és folyamatokat, melyek főként a szakmaszerzést és a munkahelyi szocializációt szolgálják és segítik elő. A kistérségi megközelítés mellett szólt az, hogy a gazdasági folyamatokat és a munkaerő-piaci viszonyokat befolyásolják a nem formális tanulás intézményei is.¹³

A Csevegő Nyelvstúdió 2010-ben nyitotta meg kapuit. A nyelvtanoda ötlete egy sátoraljaújhelyi középiskolai angoltanárhoz fűződik, ő a nyelviskola vezetője és angol kurzusokat is tart. Az iskola nagyon hamar népszerűvé vált a sátoraljaújhelyiek körében, hiszen előtte más nyelviskola nem működött a városban. Év közben heti 2x2 órában tanulhatnak a jelentkezők angol, német, és szlovák nyelveket közép- és felsőfokon. A kurzusokat szakirányú végzettségű, több éves nyelvtanítási tapasztalattal rendelkező tanárok tartják. Látogatásunk idejében angol középfokú kurzus kezdődött, számunkra szimpatikus könyvnyelvséggel és nagy szaktudással vezette a kurzust az oktató. A lakossági tanfolyamokon túl céges tanfolyamokat is vállalnak, ennek helyszíne választható és lehetőség van általános és üzleti nyelvvizsgát is megszerezni. Az iskola saját tankönyvvel dolgozik, a TIT-TELC nyelvvizsgára készít fel. Nyáron intenzív kurzusok is indulnak, ez heti 5x3 órát jelent 14 munkanapon keresztül, s a 15. napon nyelvvizsgával zárul. A nyelvtanulást megelőzően tudásszint felmérést vállal az iskola és képzési tanácsokkal szolgálja a nyelvtanulás szintjét és módját.¹⁴

Összegzés

A formális, nem formális, kulturális és közösségi tanulási formák egy kistérségen belül szorosan összekapcsolódnak. Kölcsonösen hatnak egymásra és a tanulási folyamaton túl tér- és társadalomszervező erejük van. Sátoraljaújhely társadalmi viszonyai miatt fókuszba kerülnek a német, szlovák és ruszin nemzetiségek is. A hátrányos helyzetű észak-keleti kistérségre jellemző a tenni akarás, a nyitottság az innovációkra és a fejlődésre, az igyekezet a megújulásra és a fiatalok marasztalására.

Megjegyzés

A tanulmány az OTKA (K-101867) által támogatott *Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valóságig* című kutatás keretében készült (Kutatásvezető: Prof. Dr. Kozma Tamás).

¹³ Kozma Tamás: *Tanuló régiók Magyarországon. Az elmélettől a valóságig*. CHERD, Debrecen 2015. 107.

¹⁴ Csevegő Nyelvstúdió honlapja. (<http://www.csevegonyelvstudio.hu>). Letöltés: 2015. 12. 07.)